

– 1/2 спадку, якщо немає родичів 1 розряду, а друга половина переходить батькам померлого, якщо вони пережили його (по 1/4 кожному);

– узуфрукт (право довічного користування) на все майно, яке є, або право власності на 1/4 майна, якщо є родичі 1 розряду.

У висновку необхідно зазначити, що незважаючи на те, що при визначенні підстав спадкування законодавець віддає пріоритет спадкуванню за заповітом, але в Україні, як свідчить практика, найпоширенішим є спадкування за законом.

Викликано це, мабуть, тим, що люди недовішливо поки що ставляться до заповіту або юридичне не ознайомлені з його правовою природою і тому їм легше покластися на закон, який у першу чергу враховує близькість між родичами. Країни, які взяті для порівняльно-правового аналізу, належать до однієї правової сім'ї. І як бачимо, в Україні і Франції існує як спільне в спадкуванні за законом, так і відмінності, які дозволяють простежити, що є положення в українському законодавстві не досить розроблені або в деяких випадках краще розроблені.

У ЦК України той із подружжя, який пережив спадкодавця, належить до першої черги спадкоємців, і це цілком виправдано. Створюючи родину, ми завжди обираємо собі людину, з якою прагнемо прожити життя, і ця людина стає близьким родичем, хоча і не кровним.

Доцільно закликати до спадкування родичів спадкодавця незалежно від ступеня спорідненості, як це закріплено в ЦК Франції. У ЦК України, крім родичів, до спадкування за законом закликаються особи, які проживають із спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років (ст.1264 ЦК України), але не сформовано принципів, за допомогою яких можливо було б віднести ту чи іншу особу до членів певної родини. Тому особи, які претендують на спадщину «як члени родини», які не пов'язані із спадкодавцем родинними зв'язками, повинні доводити «членство» в судовому порядку.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Коментар. – Х.: Одиссей, 2015. – 1079 с.
2. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона). – К.: Истина, 2016. – 633 с.
3. Краюшкин И.А. Институтнаследования // Нотариус. – 2002. – № 1. – С. 25–30.
4. Гренкова О.В. Наследование в Англии и Франции (сравнительно-правовоеисследование): Автореф. дис., канд. юрид. наук. – М. –1991. – 24 с.
5. Бик К. НаследованиевоФранции // Нотариус. – 2000. – № 6. – С. 69–75.
6. Гражданское и торговое право зарубежныхгосударств / Под ред. Е.А. Васильева, А.С. Комарова. – М.: Междунар. отношения, 2006. – Т. 2. – 633 с.
7. Гражданское и торговое право зарубежныхстран: Учеб. пособие / Под ред. проф.В.В. Безбаха, проф. В.К. Пучинского. – М.: МЦФЭР, 2004. – 893 с.
8. Шимон С.І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 238 с.
9. Блинков О.Е. Круг наследников по закону в странахСНГ и Балтии (сравнительно-правовойанализ) // Междунар. публичное и частное право. – 2002. – № 5. – С. 46–50

Йосипенко М. О.

(наук. кер. – адвокат, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правознавства Кальян О. С.)
*студент V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРoЛ “Україна”*

Інститут доказування в цивільному процесі

Наявні в теорії цивільного процесу погляди, що доказами в цивільних справах виступають тільки фактичні дані, відривають докази від їхньої процесуальної форми – засобів

доказування, без яких вони не можуть бути залучені до цивільного процесу. Визнання доказами як фактів об'єктивної дійсності, а також засобів встановлення цих даних не повністю відповідає ст. 27 ЦПК України [1]. Докази в цивільному процесі характеризуються сукупною єдністю: змістом, яким є фактичні дані, що інформують про обставини, необхідні для правильного вирішення справи; процесуальною формою, в якій закладено таку інформацію - засоби доказування; встановленим процесуальним порядком одержання, дослідження й оцінювання змісту і процесуальної форми (доказової інформації і засобів доказування).

Зміст доказів – сукупність фактичних даних про обставини, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Обставинами будуть юридичні факти – дії (бездіяльність) і події. Фактичні дані як доказова інформація можуть виступати в безпосередній і опосередкованій формах – прямого або побічного доказу.

Процесуальна форма доказів – засоби доказування є джерелами інформації про фактичні дані. Статтею 27 ЦПК України (ч. 2) встановлено п'ять процесуальних форм одержання фактичних даних: пояснення сторін і третіх осіб, показання свідків, письмові докази, речові докази, висновки експертів. Але в процесуально-правовому становищі сторін перебувають заявники й зацікавлені особи в справах, що виникають із адміністративно-правових відносин і окремого провадження, а також інші особи, які беруть участь у справі. Вони подають докази (ст. 30 ЦПК України), дають письмові та усні пояснення суду (ст. 180 ЦПК України), в яких міститься інформація про фактичні дані, одержані в результаті особистого спостереження або від інших осіб, що мають значення для правильного вирішення справи. Тому пояснення таких осіб є засобом доказування [2].

У судовій практиці в цивільних справах допускається розширення кола засобів доказування. У разі необхідності судами можуть бути прийняті як письмові докази документи, одержані за допомогою електронно-обчислювальної техніки. А з урахуванням думки осіб, які беруть участь у справі, суд може також досліджувати надані звуко, відеозаписи.

Одержання та дослідження доказової інформації і засобів доказування (змісту і процесуальної форми доказів) має здійснюватися в установленому законом процесуальному порядку (статті 28-61, 180-190 ЦПК України), який є процесуальною гарантією всебічного, повного та об'єктивного з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін. Тому порушення процесуального порядку одержання і дослідження доказів знецінює їх, призводить до втрати ними властивостей і значення доказів.

У ст.61 ЦПК України зазначено, що обставини, визнані сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, не підлягають доказуванню. Тобто, виходячи з аналізу цієї норми можна дійти висновку, що за відсутності будь-якого застереження, суд визнаний факт вважає встановленим. Але якщо після попереднього судового засідання, на якому могло мати місце визнання обставини (факту), особа доведе, що таке визнання було здійснене внаслідок помилки, обману, насильства тощо, суд приймає таку відмову від визнання обставин (ст.178 нового ЦПК України), тобто суддя повинен перевірити, чи мали місце обставини, які примусили особу до такого визнання, при цьому особа повинна довести це на підставі доказів.

З одного боку, виходить, що в разі визнання стороною доведеності або існування в минулому юридичної обставини, подальше доказування є зайвим, оскільки в протилежному разі виникатиме суперечність подальшого процесу розгляду справи із загальними принципами сучасного цивільного процесу. Із позиції принципу диспозитивності – ніхто не може зобов'язати робити особу те, чого вона не бажає і що відноситься до її прав – брати участь у цивільному процесі та "змусити" виграти справу. За принципом змагальності подальші розгляд і встановлення обставини просто неможливі, оскільки суд позбавлений ініціативи в збиранні доказів.

Із другого боку, визнання обставин може бути штучним, коли в разі програшу справи сторона не матиме збитків, оскільки вона зможе компенсувати збитки за рахунок третьої особи, що виступала на її боці. Наприклад, у разі завдання шкоди з вини працівника юридична особа

зможе в подальшому звернутися з регресним позовом до нього і погасити виплати, що були нею зроблені. Звідси впливає дійсна і реальна необхідність з'ясувати в суб'єктів, що беруть участь у справі, їхню думку з приводу визнання обставини (факту) встановленою. Якщо ж третя особа заперечуватиме проти визнання обставини (факту) встановленою, то вона й доведи́тиме підстави власних заперечень проти позову.

Таким чином, визнання може бути зроблене не тільки в разі впевненості сторін в існуванні обставини (факту), а й із метою, суперечною інтересам інших осіб, а також під впливом обману, насильства, погрози, помилки або з метою приховування істини, що практично в суді встановити неможливо, але суддею має бути з'ясована ця обставина зі слів зацікавлених осіб.

Уявляється, що умови визнання обставини (факту) можуть бути висловлені не тільки усно, а й письмово поза залом судового засідання. Тому такий доказ перестане належати лише до пояснень сторін, а в одночас, належатиме до письмових засобів доказування, з чого можна зробити висновок про його змішаний характер і певні особливості визнання обставини (факту) [3].

Останній аспект, на який слід звернути увагу, це наведений в ст. 57 ЦПК України вичерпний перелік засобів доказування, хоча розвиток науки і техніки давно зумовив необхідність його розширення за рахунок новітніх засобів доказування.

У теорії цивільного процесу необхідно постійно здійснювати перегляд новітніх доказів, що застосовуватимуться в судовій практиці, щодо їх віднесення до засобів доказування, а останніх – щодо допустимості у цивільному процесі.

До новітніх засобів доказування і доказів, які потрібні для встановлення певних обставин справи, доцільно віднести такі досягнення науки і техніки, які виникли як давно, так й недавно, але до останнього часу не мали практичного застосування в цивільному процесі.

Наприклад, Л.М. Звягінцева так визначає докази, що підтверджують походження дитини від конкретної особи: висновок судово-біологічної експертизи рідини крові матері, дитини і батька для встановлення їх групової приналежності; комісійної експертизи медичних документів для встановлення строку зачаття дитини; експертизи для перевірки доводів батька про неможливість його батьківства; молекулярно-генетична експертиза (генна, геномна, генетична, дактилоскопічна); судово-почеркознавча експертиза (за необхідності доказування батьківства на підставі письмових доказів, що підтверджують визнання відповідачем батьківства, в разі оспорювання вірогідності документа). Тобто в цьому переліку наведено багато доказів, які належать до такого засобу доказування, яким є висновок експерта.

Не важко уявити картину, коли суддя має винести ухвалу про призначення експертизи і йому необхідно зазначити ту установу, на яку покладається її виконання, а він не володіє зазначеною вище інформацією. Отже, поряд із розглядом потреб сучасного цивільного процесу в новітніх засобах доказування, необхідно розглядати й проблему забезпечення суддів та всіх зацікавлених осіб відповідною інформацією про них.

Визнання стороною в цивільному процесі факту не є для суду обов'язковим. Він може не вважати визнаний факт встановленим, якщо виникне сумнів, що визнання не відповідає дійсним обставинам справи, порушує чий-небудь права й законні інтереси, зроблено під впливом обману, насилля, погрози, помилки або з метою приховання істини. У такому разі сторона повинна продовжити доказову діяльність на підтвердження цього факту.

Визнання факту може бути без застереження (просте) і зі застереженням (кваліфіковане), але завжди є безумовним.

Пояснення сторін і третіх осіб підлягають перевірці й оцінюванню поряд із іншими у справі доказами, одержаними від інших осіб й інших засобів доказування.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-4 // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 40-42. – С. 492.

2. Фурса С., Щербак С., Евтушенко О. Цивільний процес України Проблеми і перспективи. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2014. – С. 23–32.

3. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс – К.: Концерн «Видавничий дім “Ін Юре”», 2005. – С. 100–104.

Карпенко В.

(наук. кер. – адвокат, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правознавства Кальян О. С.)
*студент V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРОЛ “Україна”*

Принцип свободи вибору в цивільно-правовому договорі

Цивільний договір є однією з найпоширеніших підстав виникнення цивільних зобов'язань. Як юридичний факт договір належить до числа правомірних дій, що вчиняються з волі його учасників і спрямовується на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав або обов'язків. Проте роль договору не обмежується тільки тим, що він впливає на динаміку цивільних правовідносин (породжує, змінює або припиняє їх). Відповідно до вимог Цивільного кодексу України, звичаїв ділового обігу, вимог розумності та справедливості договір також визначає зміст конкретних прав та обов'язків учасників договірних зобов'язань. У цьому розумінні договір є засобом регулювання поведінки цивільних правовідносин.

Договір є основною підставою виникнення зобов'язально-правових відносин – окремого виду цивільних правовідносин, який встановлює певні суб'єктивні права і суб'єктивні обов'язки для сторін, що його уклали [3, с.222].

Кожна особа, яка має намір укласти договір для досягнення тієї чи іншої мети, керуючись своїми власними міркуваннями щодо шляху та способу отримання необхідних результатів, може на власний розсуд обирати для контрагента. Контрагентом вважається друга сторона цивільного договору, із якою пов'язано існування спільних правовідносин, котрі впливають зі змісту договору, який укладений [1].

Правовідносини – це правовий зв'язок, що ґрунтується на нормах цивільного права, між юридично рівними суб'єктами, що виступають носіями цивільних прав і обов'язків. Цивільні правовідносини – це правовий зв'язок, що ґрунтується на нормах цивільного права, між юридично рівними суб'єктами, що виступають носіями цивільних прав і обов'язків. З аналізу визначення цивільних правовідносин, які і є взагалі предметом цивільного права, можна констатувати, що в дуже об'ємну категорію рівності суб'єктів цивільного правовідношення, разом із великою кількістю різних структурних складових, які в сукупності складають зазначену категорію, входить також однакова, вольова, незалежна можливість кожної особи самостійно й на власний розсуд обирати іншу сторону, з якою особа хоче мати взаємні права та обов'язки, тобто перебувати в цивільних правовідносинах [3, с.227].

Договір можна визначити як угоду двох або декількох осіб, спрямовану на встановлення, зміну чи припинення цивільних правовідносин. Предметом договору завжди є певна дія, але ця дія може бути тільки правомірною. Якщо предметом договору буде неправомірною дія, тобто незаконна, то такий договір визнається недійсним.

Слід зазначити, що договір вважається дійсним за дотримання таких умов: законності дії; волевиявлення сторін; дотримання встановленої законом форми договору; право- та дієздатності сторін. Тобто вольова ознака вчинення договору є невід'ємною частиною його дійсного юридичного значення. Вольова ознака розкривається також у тому, що головною метою кожного договору є досягнення певної правомірної, що не суперечить законам, мети та досягнення відповідних юридичних наслідків.

Свобода договору виявляється у можливості особи вільно обирати собі партнера в